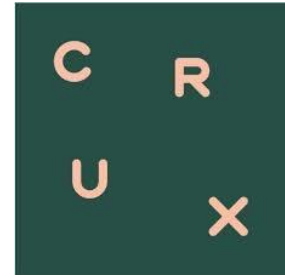

Høringsvar til NOU 2024: 12

Håndheving av mindre narkotikaovertrедelser

Oslo, 24.09.2024

Om stiftelsen CRUX

CRUX er en landsomfattende ideell og diakonal stiftelse med rundt 600 ansatte og 150 frivillige. CRUX er en av de større ideelle leverandørene innen barnevernsinstitusjoner. I tillegg driver stiftelsen spesialiserte fosterhjem og hjelpetiltak på kommunalt nivå. CRUX har institusjoner innen rus- og avhengighetsbehandling (TSB) og psykisk helsevern, samt oppfølgingsentre for mennesker utenfor samfunns- og arbeidsliv. Vi har også tilbud til mennesker med utviklingshemming og ett Senter for foreldre og barn.

Innledning

Vi takker utvalget for et omfattende arbeid, og støtter intensjonen om at flere skal få behandling og helsehjelp. Vårt høringssvar bygger på innspill fra ansatte i våre spesialisthelsetjenester og oppfølgingsentre, samt erfaringsnettverket i stiftelsen.

Overordnet vil vi påpeke at rusavhengighet er et komplekst fenomen som ikke enkelt lar seg kategorisere som «avhengighet» eller «ikke-avhengighet», slik utvalget også er inne på. Mennesker kan ha problemer med rus i perioder av livet, oppleve tilfriskning, men også tilbakefall. Rusavhengighet kan overlape med mange andre diagnoser, noe som gjør det vanskelig å vite om rusproblemene er roten til andre problemer, eller om rus brukes som en mestringsstrategi mot traumer, kjedsomhet, utenforskap eller andre utfordringer. Vi vil derfor bemerke - som flere andre også har gjort - at selv for spesialister er det krevende å diagnostisere og lage klare kategoriseringer av alvorlighetsgraden i rusdiagnosene, og dette gjør mandatet utfordrende. Vi mener også at utvalget burde ha hatt en bredere sammensetning av kompetanse. Problemstillingene er selvfølgelig juridiske, men de er også tilgrensende til helse- og sosialfeltet. Målet med Rushåndhevningssutvalgets arbeid må være at færre prøver rus og at færre forblir rusavhengige.

Vi løfter også en generell bekymring for at forslagene trolig vil føre til flere saker og mer press på tjenestene, uten at dette er fullfinansiert hos kommunene eller i spesialisthelsetjenestene.

Om bruk av bøter

Vi støtter at straffereaksjoner for mennesker som blir tatt med illegale rusmidler til eget forbruk skal være mildere. Rusavhengighet bør møtes med helsehjelp. Vi er bekymret for om Rushåndhevingsutvalgets forslag vil føre til økt bruk av bøter. Bøter rammer sosialt skjevt og er et lite treffsikkert virkemiddel. De som har økonomiske midler, kan betale seg ut av problemet, mens andre kan ende opp i en enda verre økonomisk situasjon. Fra våre tjenester ser vi daglig mennesker som har dype økonomiske problemer og en stressende livssituasjon. Mennesker med omfattende rusproblemer vil ofte ikke klare å forholde seg til økonomistyring og bøter. Livet til rusavhengige blir vanskeligere med mer bruk av bøter.

Om rusforebyggende enheter i kommunene

Vi støtter at flere kan få hjelp i rusforebyggende enheter, men mener samtidig at det er behov for å evaluere tilbudet og sikre et solid kunnskapsgrunnlag og metodikk. Kommunene kan ha svært ulike tilbud, både når det gjelder faglig nivå og ressurser. Vi mener det er viktig at fagligheten i enhetene er høy.

Utvalget åpner for flere møter og viser til at enhetene kan ha ledig kapasitet. Rusavhengighet kan som kjent være veldig vanskelig å komme seg ut av. Noen kan ha godt utbytte av noen få samtaler, mens andre trenger tett oppfølging over lang tid. For mange vil ikke være tilstrekkelig med tre møter hos rusforebyggende enhet. Relasjoner, egenmotivasjon og en helhetlig tilnærming er sentralt i behandling.

For dem med omfattende rusproblemer er vi usikre på om dette er riktig ressursbruk. Disse befinner seg ofte i en kronisk tilstand. Tre møter med en rusforebyggende enhet er ikke tilstrekkelig for denne gruppen. Mange av dem som sliter med rus, mangler sosiale nettverk,

bolig, arbeid, og har dårlig fysisk og mental helse. Det tar tid å bygge seg opp igjen, og derfor er det nødvendig med døgnbehandling for enkelte, etterfulgt av poliklinisk behandling. Det er viktig at folk får den hjelpen de trenger gjennom helsetjenestene, men disse må være kraftfulle nok til å håndtere de komplekse problemene endel rusavhengige står overfor. Det er viktig at mennesker har egenmotivasjon og at de selv ønsker behandling.

Mange unge som strever med rus er allerede kjent for hjelpeapparatet, men har ofte liten tillit til systemene. Det blir viktig å sikre god koordinering og ansvarsfordeling mellom ulike aktører. Kommunene bør samarbeide med ideell sektor og andre instanser, med sikte på å kunne tilby oppfølging ut over et eventuelt pålagt antall samtaler. Det er viktig å sikre at unge faktisk møter opp til rådgivning, for å kunne gi dem nødvendig oppfølging.

Erfaringsnettverket i stiftelsen CRUX ønsker også å løfte frem viktigheten av samarbeid med erfaringskonsulenter:

«Mer bruk av rusforebyggende enhet i kommunene kan være ett godt alternativ til fengsel dersom innholdet er bra, fagligheten er god og det blir oppfølging over tid. Gjerne sammen med erfaringskonsulenter. For ungdommer kan det ha stor betydning å møte erfaringskonsulentens gjenkjennelse i de utfordrende situasjoner som de står i. Samtidig kan erfaringskonsulentene avlaste ressursmangler i enhetene og bidra aktivt i oppfølgingsforløpet som gode støttespillere. Utvalget har foreslått å øke fra ett til tre møter, her tenker vi at tiltakene må stå i stil til hensikten, er det da tilstrekkelig med tre møter? For noen som er i startfasen av sin rusavhengighet, er det særdeles viktig med god og tett oppfølging for å forebygge eskalering av rusbruk, da er heller ikke tre møter særlig mye. Det er viktig med nok ressurser tilgjengelig som også kan følge opp de som ikke klarer å møte.»

Om behov for tett oppfølging

Dersom ruspolitikken dreies i en retning der både flere saker avdekkes, samtidig som flere skal få behandling, er det helt nødvendig at det er nok plasser i døgnbehandling. Noen mennesker har så stor avhengighet og livsutfordringer at de trenger tid til å hente seg inn

fysisk og mentalt i et skjermet miljø. Mange vil trenge lang tid til å finne motivasjon for å få kontroll på avhengigheten og for å bygge tillit til behandler.

Både fagfolk og erfaringsnettverket i stiftelsen peker på at alternative straffereaksjoner, som for eksempel samfunnsstraff, kan være egnet for å få tett oppfølging. Våre oppfølgingsentre samarbeider med friomsorgen og tar imot deltakere på samfunnsstraff, elektronisk kontroll og ND. Formålet er da å gi en tett, individuell oppfølging med aktiviteter, mening og fellesskap. En slik reaksjon bør komme raskt, spesielt for unge som har livene på vent.

Erfaringsnettverket vårt mener at lovpålagt ettervern bør vurderes, og det kan være et interessant innspill.

Om mengder til eget bruk

Utvalget har bedt om innspill til hvordan rusavhengige vil tilpasse seg terskelverdiene. Når det gjelder terskelverdier som beregnes til «eget bruk», er det utfordrende å vite hva som er riktig. Flere hos oss mener terskelverdiene for cannabis kan være noe lavere enn 15 gram. Samtidig kan vi se noen argumenter for at terskelverdiene for heroin kan økes noe, slik at livet ikke blir et evig jag etter neste dose. Svarene er ikke helt entydige, og illustrerer at temaet er komplisert. Tilgjengeligheten av illegale rusmidler varierer betydelig mellom ulike geografiske områder, noe som påvirker hvor mye folk oppbevarer på seg. Brukerdoser varierer sterkt avhengig av type rusmiddel, tilgjengelighet og individuelle forskjeller i toleranse. Noe som går igjen i svar fra våre virksomheter er et det er store variasjoner mellom de menneskene som har ett rusproblem, både i alder og alvorlighetsgrad.

Om tvangsmidler

Spyttprøver er åpenbart mindre inngripende enn andre tvangsmidler, og kan på denne måten være en forbedring. Vi viderefremidler en refleksjon fra vårt erfaringsnettverk, som består av flere mennesker med egne ruserfaringer:

*«Tvangsmidler bør absolutt ikke overføres til politiet, utover spyttprøver.
Tvangsvisitering, ransaking og kroppsundersøkelser er det vondeste å tenke på i etterkant av rusavhengigheten – det ydmykende opplevelser å bli stoppet og bli visitert i all offentlighet. I tillegg var det traumatisk å bli tatt med på glattcelle for så å bli kledd naken og undersøkt i alle kroppens hulrom. Det kjentes som overgrep og påførte mye skam. Dette har med verdighet å gjøre. Man har menneskelige følelser og er et menneske selv om man er rusavhengig.»*

Mvh.

Helmuth M. Liessem, generalsekretær i stiftelsen CRUX

Ingvill Elvestad Meltvedt, leder for kommunikasjon og samfunnskontakt i stiftelsen CRUX